MAH'IN 'ÇOK GİZLİ' SAİD NURSİ DOSYASI

İstihbarat belgelerine göre, Demokrat Parti'nin iktidara geldiği 1950'den 27 Mayıs 1960'a kadar Said-i Nursi nefes alıp verişine kadar takip edilmiş

İDRİS GÜRSOY

'Çok gizli MAH (Millî Emniyet Hizmetleri Riyaseti/ Millî İstihbarat Teşkilatı'nın eski adı)' damgalı dosyanın konusu Bediüzzaman Said Nursi. 27 Mayıs 1960 darbesi olmuş. Başbakan Adnan Menderes ve arkadaşları Yassıada'da. Millî Birlik Komitesi'nin oluşturduğu 'Soruşturma Kurulu' 2 Kasım 1960 gün ve 47-57 sayılı bir yazı ile 'Said-i Nursi ve müritlerinin sakıt Demokrat Parti (DP) iktidarı ile olan münasebetlerine dair' bir dosya istiyor MAH'dan. Ülkedeki dinî hareketleri adım adım takip eden istihbarat teşkilatı, servise intikal eden dokümanların fotokopi ve suretlerini M. Em. Hz. Rs. Ziya Selışık imzası ile arz ediyor.

Başbakanlık Devlet Arşivleri'ndeki 'gizli' MAH belgelerine göre, DP'nin iktidara geldiği 1950'den 27 Mayıs 1960'a kadar Said Nursi nefes alıp verişine kadar takip edilmiş. Mektupları, sohbetleri, gezileri, ziyaretine gelenler raporlara girmiş. Bediüzzaman'ın Risale-i Nurların yayılması ve basımı ile ilgili yazışmaları, il-ilçelerdeki 'Nurcuların' isim listeleri de raporlanmış. 22 başlık altındaki belgelerin neredeyse tamamı 1957-60 arasını kapsıyor. MAH belgeleri arasında DP milletvekili, il ve ilçe teşkilatlarından Menderes ile bakanlara yazılan mektuplar büyük yer tutuyor. DP'li teşkilat yöneticileri, bir din âlimi olan Said Nursi'ye baskıların sona erdirilmesini ve mahkemelerce toplatılan Risale-i Nur eserlerinin serbest bırakılmasını istiyor. Menderes hükümetine, "Milletin aleyhindeki gizli düşmanların ekmeğine yağ sürmeyin" uyarısında bulu-

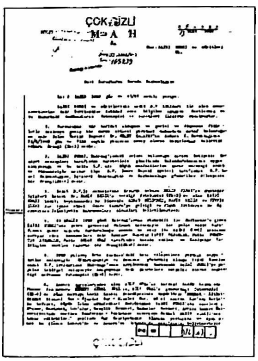
ÇOK GİZLİ
M A H

▸ *MAH'ın 'çok gizli' damgalı, 'Said-i Nursi ve müritleri' başlıklı raporu…*

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

▸ *Nurculara resmi dairelerdeki temaslarına dair 6 sayfalık Emniyet raporu.*

nuyorlar. Bediüzzaman da gelen fırtınayı görüyor âdeta; DP'yi bazı uygulamalardan dolayı uyarıyor. Mayıs 1954'te Said Nursi imzalı 'Demokratlara büyük bir hakikati ihtar' başlıklı mektup da dosyada yer alıyor.

1957'de DP seçimi üçüncü defa kazanıyor; ancak dindarların takibi bitmiyor. 26 Nisan 1958'de Ankara, İstanbul ve Isparta'daki Nur talebelerinden 10 kişi toplanarak Ankara Cezaevi'ne hapsediliyor. Said Nursi, vefatından önceki son aylarında bir dizi seyahate çıkıyor. 2 Aralık 1959'da Ankara'ya gidiyor, bir gece kaldıktan sonra Emirdağ'a, oradan Konya'ya geçiyor. 1 Ocak 1960'ta İstanbul, 3 Ocak'ta bir kez daha Ankara seyahati var. Âdeta son derslerini veriyor. Konya'dan Isparta'ya dönüyor. Said Nursi'nin bu hareketliliği gazetelere konu oluyor. Cumhuriyet Halk Partisi'ne (CHP) yakın yayın organları Bediüzzaman'ı manşetlere taşıyor. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, haberleri Meclis gündemine getiriyor. Başbakan Adnan Menderes'i Said Nursi'yi himaye etmekle suçluyor. DP iktidarı da tedirgin oluyor. 11 Ocak 1960'ta Ankara'ya gelen Said Nursi'ye hitaben hükümet bildirisi olarak tadyodan Emirdağ'da ikamet etmesi tavsiye ediliyor. Bediüzzaman ve talebelerinin peşine polis takılıyor.

DP Afyon Emirdağ teşkilatının Ankara'ya çektiği bir telgrafta, 'hayatı inziva ile geçen ve bir iki hizmetkârı; iki üç has dostu ile uhrevi konuşmasından başka kimse ile temas etmeyen Bediüzzaman'a yapılan baskıların 'Demokrat hükümeti' Nur talebelerine muarız gösterdiğine dikkat çekiliyor ve "Milletvekilleri seçiminde (1957) Risale-i Nur talebeleri partimize müzahir oldukları gibi, bu defa da muhalefet mensupları Demokrat iktidarı İslamiyet aleyhinde göstermek ve dindar halkı partimize küstürmek suretiyle kendileri lehine zemin hazırlamak gayesini göstermektedirler." deniyor.

DP'nin kurulusundan itibaren Adnan Menderes ve arkadaslarını 'duasına aldığını' söyleyen Bediüzzaman Said Nursi, Mart 1960'ta hastayken gittiği Şanlıurfa'dan, İçişleri Bakanı Namık Gedik'in emri ile zorla çıkarılmak isteniyor. Ancak 27 Mart'ta vefat edince Halilür Rahman Dergâh'ına defnediliyor. 27 Mayıs'ta askeri darbe ile DP iktidarı sona eriyor. 12 Temmuz'da Bediüzzaman'ın mezarı açılıp cenazesi Isparta'da bilinmeyen bir yere nakledildiyor.

MAH'IN SORUŞTURMA KURULU'NA GÖNDERDİĞİ BELGELERDEN BAZILARI

EK-2 EMİRDAĞLI DEMOKRATLARDAN DP GENEL MERKEZİ'NE: "Kasabamızda hem ekser vilayetlerde kasaba ve köylerde pek çok talebesi ve yazdığı eserlerin okuyucusu bulunan Said Nursi hastalığı ve ihtiyarlığı icabı olarak tenefüs için bazen Emirdağı'na gelir, doksuz senelik ikametgâhı olan evinden Bediüzzaman Said Nursi gerek kendisine gerekse yuz otuz parça Risale-i Nur eserlerini okuyan yüzbinlerce talebelerinde yapılan isnatları teyit edecek hiçbir hareket kaydedilmediği gibi bilakis vatan ve milletin dünyevi, uhrevi saadetlerine vesile olan iman hakikatlerine hizmetleriyle fevkalâde takdire layık oldukları tahakkuk etmiştir. (…) Isparta'dan Emirdağı'na geldiğine her zaman olduğu gibi bu defa da polisler tarafından tasarruf edildiğine biz parti idare heyeti üzülerek şahit olduk… ve yine haber aldığımıza göre 28 Kasım 1957 günü

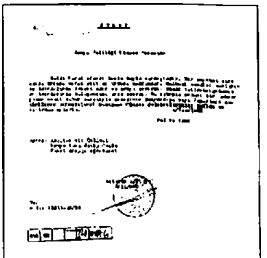

▸ *Üstad'ın kardesi Abdülmecit Ünlükul'a naaşın nakli ile ilgili yazdırılan dilekce.*

teneffüs için Emirdağı'ndan Eskişehir'e giderek Yıldız Otelinde bir iki saat kalıp geri dönecekti. (…) iste hayatı inziva ile geçen ve bir iki hizmetkârı; iki üç has dostu ile uhrevi konuşmasından başka kimse ile temas etmeyen böyle muhterem bir zata Demokrat hükümeti; Nur talebelerini muarız göstermek isteyen müfsit bir zihniyetin bilerek veya bilmeyerek hadimi olanlar; insanlık ve adalete yakışmayacak hareketlerde bulunarak hastalığını işitip merakla sormaga gelen birkac kişinin ifadelerini almak suretiyle bir tedhiş havası estirmeye tesebbüs etmislerdir. Bunu da kâfi görmeyen Eskişehir emniyetine mensup bir komiserle üç polis Said Nursi'nin odasına kadar giderek 'otel odalarında vaaz etmek yasaktır' demek suretiyle hususi ve hiçbir kanunun men etmediği konuşmasına vaaz rengi vererek kanun hudutlarını bütün bütün aşmışlardır. (…) bu hadise Afyon ve Emirdağı'nda Bediüzzaman'ı tasarruf edip halk içerisinde Demokrat iktidar aleyhine bir propaganda yapmak gibi hareketler doğrudan doğruya Halk Partisi emellerine hizmet edenlerin mahsuludür. Biz parti ilçe idare heyeti olarak şunu anladık. Geçen 27 Ekim milletvekilleri seçiminde Risale-i Nur talebeleri bütün vilayet, kasaba ve köylerde bilhassa ve kasabamızda partimize müzahir olduklarından bunu bilen muhalefet mensupları, Demokrat iktidarı İslamiyet aleyhinde göstermek ve dindar halkı partimize küstürmek suretiyle kendileri lehine zemin hazırlamak gayesini göstermektedirler. (…) Fırsat düşkünlerine meydan verilmemesini partimiz hesabına arz ederiz. DP Başkanı Cemal Çelik, DP idare heyetinden Hasan Ünver ve 7 DP'linin imzası.

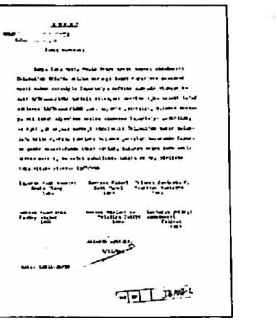

▸ *Üstad Bediüzzaman'ın naaşının Isparta'ya nakli ile ilgili Zabıt Varakası.*

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

BEDİÜZZAMAN SORDU: EMİR ANKARA'DAN MI? 'Elc 4 Şube Şefliğine' başlıklı yazının tarihi 25.12.1959. Komiser muavini Cavit Özköksal ve polis memurlarının imzası bulunan kâğıtta alınan şifahi emir üzerine Eskişehir'den hareket edilerek Karlıpınar köyü sınırlarında Bediüzzaman ve talebelerinin nasıl durdurulduğu ve neler konuşulduğu anlatılıyor: "Eskişehir'e girmeyecekleri söylendiğinde, şehre girmeyeceklerini, burada sıcak bir yer bulup cuma namazı kılacakları bildirilmiştir. Bu sırada Said Nursi'nin 'Bu emir Ankara'dan mı geldi, yoksa Eskişehir'den mi emir aldınız?' demesi üzerine hiçbir cevap verilmeyerek 'Emir aldım' sözü ile iktifa edilmiştir. Kendisinin komünistlerle 70 seneden beri mücadele ettiğini, onları yere serdiğini, şahsına 21 defa suikast yapıldığı halde hepsinin akim kaldığını, asayişi polislerden daha fazla Nur talebelerinin koruduğunu, eskiden Nur talebelerinin mevcudunun 1,5 milyon olduğu halde şimdi daha kalabalık bulunduklarını, devlet büyüklerimizden bazı şahsiyetlerle temasta bulunduğunu söylemiştir."

'MAH çok gizli' ibareli, 13 Ocak 1961 tarihli dosyada şu bilgiler bulunuyor:

Özet: Said Nursi ve müritleri hk.

Ka:2 Kasım 1960 gün ve 47/57 sayılı yazıya.

Said Nursi ve müritlerinin sakıt DP iktidarı ile olan münasebetlerine dair servisimize intikal eden bilgiler aşağıda özetlenmiş ve bu hususlarla dokümanların fotokopisi ve suretleri ilişikte sunulmuştur. Nurculuğun bir tarikat olduğuna ve gerici ve düşmanca fikirlerle beslenen geniş bir Nurcu kitlesi yaratmak maksadına matuf bulunduğuna dair İslam Tarihi Docenti Neset Çağatay'ın Anka-

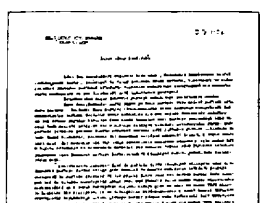

▸ *'Çok gizli' damgalı MAH belgesi. Nur talebelerinden Adnan Menderes'e 3.7.1952 tarihli mektup.*

▸ *Adnan Menderes*

ra C. Savcılığı'nın 22.6.1960 gün ve 7158 sayılı yazısına cevap olarak hazırladığı bilirkişi raporu örneği. Said Nursi Emirdağ'ındaki evinde bulunduğu sırada Eskişehir emniyet mensupları tarafından hareketinin gözaltında bulundurulmasının uygun olmayacağı ve bu halin DP'nin büyük menfaatlerine zarar vereceği sebep ve düşüncesiyle mezkur ilçede DP idare heyeti üyeleri tarafından DP genel başkanlığına İçişleri Bakanlığı'na ve Başbakanlığa gönderilen dilekçenin bir örneği. Sakıt DP'li mebuslardan Erzurum Mebusu Melik Fırat'ın müntehir İçişleri Bakanı Namık Gedik'e verdiği fotokopide (ek 3) olan Said Nursi imzalı beyannamede; bu kimsenin Adnan Menderes, Namık Gedik ve Tevfik İleri ile temas etmek üzere Ankara'ya geldiği ve düşük iktidarın bu üç simasının İslamiyet'in kahramanları oldukları belirtilmektedir. (…)

1959 yılında orta Anadolu'daki bazı vilayetlere yapılan seyahatler dolayısıyla efkar-ı umumiye ve basının göstermiş olduğu tepki üzerine sakıt DP iktidarınca Emirdağ'ından ayrılmaması hususunda Said Nursi'ye ya-

MENDERES'E MEKTUP: BU VAZİYET ÇOK AĞIR GELİYOR

Bediüzzaman, 14 Mayıs 1950 de başlayan Demokrat Parti devrini, 23 Ağustos 1953'e kadar kaldığı Emirdağ'da karşılamıştı. Halkın desteğini alarak Meclis'te ezici bir çoğunlukla hükümet olan Demokrat Parti devrinde yine tam anlamıyla rahat bir hayat geçirmedi. 1951 yılında Emirdağ'da şapka meselesinden Bediüzzaman'a bir dava açılmış ve ifadesi alınmıştı. Bundan bir yıl sonra da İstanbul'da, Gençlik Rehberi kitabı hakkında bir dava daha açılmıştı. Bediüzzaman bu davanın duruşmasına katılmak için geldiği İstanbul'da Sirkeci'deki Akşehir Palas Oteli'ne yerleşti. 22 Ocak 1952 tarihinde duruşmaya katıldı. Ertesi gün bir gazetede "Seksenlik Pirin Duruşması" başlığıyla yer aldı. 5 Mart 1952'de yapılan son duruşmada, dava konusu Gençlik Rehberi kitabının 1943 yılında Denizli Mahkemesi'nden beraat kararı aldığı ve bu kararın da Yargıtay'ca onaylanmış olduğu anlaşıldığından dava beraatle sonuçlandı. İstanbul'dan ayrılan Said Nursi, Emirdağ'a döndü. 1953 yılı baharında Eskişehir yoluyla tekrar İstanbul'a gitti. Fatih Çarşamba'da ahşap bir evde hem Risalelerin neşriyatıyla meşgul oluyor hem de kısa gezintilere çıkarak bazı ziyaretlerde bulunuyordu. Bediüzzaman, 1953 yılının ortalarında Emirdağ'a döndü. 23 Ağustos 1953'te de Isparta'ya geldi. Isparta'da açılan bir davanın daha sorgu hâkimliğinde iken reddedilmesi ile artık hayatında mahkemeler devri kapanmıştı. Bediüzzaman, bundan sonraki hayatını daha önce sürgün ve mahpus olarak gittiği yerlerdeki dostlarını ziyarette geçirdi. Afyon, Emirdağ, Eskişehir, Eğridir ve Barla'ya gitti.

2 Aralık 1959'da Ankara'ya yaptığı ziyaret artık Bediüzzaman'ın veda seyahatleriydi. Başkent'te bir gece kalarak dost ve talebelerinin davetleri üzerine 19 Aralık 1959'da Emirdağ'dan ayrılarak Konya'ya gitti. Mevlâna'nın türbesini ziyaret etti. Takvimler 19 Mart 1960 tarihini gösterirken, Bediüzzaman ağır hastaydı. Talebelerine Urfa'ya gitmek istediğini söyledi. Arabası hazırlandı ve 82 yaşında, ağır hasta haliyle yola çıktı. 20 Mart'ta yağmurlu bir havada başlayan seyahat, son yolculuğuydu.

21 Mart'ta Urfa'ya ulaşıldığında talebeler kendisine Halil-ür Rahman Dergâhı'nı göstermek istedi. Ama o yürüyemeyecek kadar rahatsızdı. İpek Palas Oteli'ne yerleşti. Otele gelen polisler, İçişleri Bakanı'nın emriyle derhal Isparta'ya geri dönmeleri gerektiğini tebliğ etti. Halk, otelin önüne toplandı. Bediüzzaman ve yanındaki talebelerinin Isparta Urfa'dan ayrılması isteniyordu. Bu baskı sürerken Bediüzzaman, 23 Mart 1960 günü, 27 numaralı odada sabaha karşı vefat etti. Cenaze namazından sonra naaşı Halil-ur Rahman Dergâhı'nda defnedildi. Hayatta iken varlığını istemeyenler, onu vefatından sonra da rahat bırakmadı. Vefatından iki ay sonra 27 Mayıs 1960'da bir hükümet dar-

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

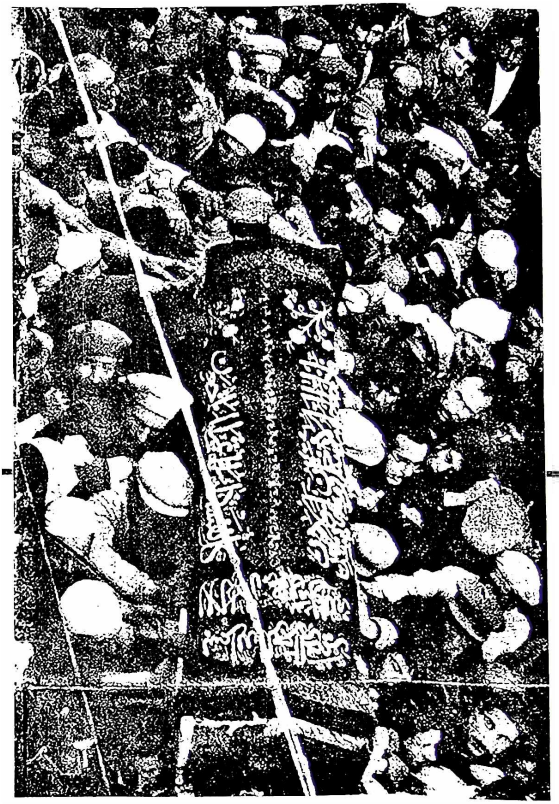

pılan tebligat dolayısıyla adı geçenin bazı gazetelere karşılık olarak neşrettiği mektubun fotokopisi. Bazı Risale-i Nur talebelerinin mektupları, Ladik kazası belediye boporlerinden Risale-i Nurlarla ilgili yapılan ilan. Milli eğitim bakanlığı sırasında Celal Yardımcı'ya gönderilen Sungur imzalı beyanname. Mehmet Büker'in üzerinde çıkan yazıların fotokopisi Said-i Nursi imzalı Demokratlara büyük bir hakikatı ihtar başlıklı mektup. Mektup Mayıs 1954'te DP'liler tarafından halka dağıtılmıştır.

Ankara'da ve İstanbul'da Risale-i Nur'un basım ve tevzi işi ile ilgili Risale-i Nur talebelerinin mektupları. Nur külliyatının kitap halinde olanlara ait olmak üzere Nurcular tarafından hazırlanan katalog Nurcuların yurt içindeki faaliyetlerini gösteren mektup sakıt başvekil Adnan Menderes'e hitaben yazılan mektuplar. Konya mebusu Fahri Ağaoğlu'na TBMM'nin anayasa çalışmalarını destekleyen vatandaşların imzalarının olduğu tebrik yazısı. ■

e-mail: i.gursoy@aksiyon.com.tr

Muhterem Başvekilimiz
Adnan Menderes,

Son hadiseler dolayısıyle Üstad Bediüzzaman Said Nursi'nin Emirdağı'nda istirahat ve ikamet eylemeleri Anadolu Ajansı vasıtasıyle ilan ve bu hususta kendilerine mahallî makamlarca tebliğ edilmiştir. Bunun üzerine üstadımız Said Nursi aşağıdaki hususu zat-i âlîlerine ve Dahiliye Vekili'ne duyurulmasını arzu etmişlerdir. Şöyle ki; (bütün muhalifler ve siyasiler her yerde ve her tarafta serbest olarak geziyorlar, üstadımızın hareketi ne siyasi ve ne de muhalif olmadığı ve siyasete karışmadığı halde Ankara'dan gelen bir emirle 'şimdi evinden dahi çıkmayacaksın' demelen bir hapsi münferit hükmündedir. Üstadımız zaten kimse ile görüşmüyor ve konuşmuyor hem sesi de kesilmiş, Risale-i Nur üstadımıza ihtiyaç bırakmıyor. Isparta'da ve Emirdağ'da iki senelik kirasını verdiği ikametgâhına gitmeye mecburdur. Isparta ve Emirdağ'da birer ay tebdili hava için gidip gelmesi zarureti var esasen hastalığı itibanyla bir yerde durmağa tahammül edemiyor, yazın dağlarda kışın şehirlere gezmeye ve oturmaya mecburdur. Risale-i Nur'un fevkalade hizmeti için hariç memlekete gitmiyor. Burada bu sıkıntıyı çekiyor, şimdilik bu hastalığında, otuz senelik muhalifterin yaptığı istibdat lehine bu vaziyet çok ağır geliyor. Bu hususun nazara alınarak üstadımıza serbestiyet verilmesini arz ve talep ederiz."

12 Ocak 1960
Avukat Necdet Doğanata
Yanında bulunan talebesi, Mustafa Sungur

basi gerçekleşti. 12 Temmuz 1960 gecesi Bediüzzaman'ın Urfa'daki mezarı gizlice kazıldı. Naaşı asker bir uçağa konularak Isparta Şehir Mezarlığı'nda bilinmeyen bir yere defnedildi. Başbakanlık Arşivleri'ne gönderilen Yassıada belgeleri içinden mezarın nakliyle ilgili 'Zabıt varakası' da çıktı. Belgelere göre mezarı Urfa'dan alınan Bediüzzaman, 12 Temmuz 1960'ta Isparta Şehir Mezarlığı'na defnedildi. Daha sonra yakın talebeleri tarafından Isparta'da başka bir yere nakledildi. Üstad'ın talebeleri 27 Mayıs'tan hemen önce Menderes'e mektup yazmış ve polisin uygulamalarından şikâyetçi olmuştu. O mektup da MAH belgeleri içinde yer alıyor.

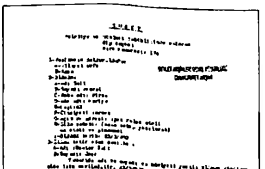

▶ *Bediüzzaman Said-i Nursi'nin ölüm raporu.*

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ